

Geliş Tarihi / Received Date
21.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date
25.01.2023

Ramazan Eğlencelerinde Ezgili Mânilerin Korunması ve Yaşatılmasının Önemi: Kütahya Küpecik Örneği

*The Importance of Preserving and Sustaining Musical Manis in Ramadan
Entertainments: Kutahya Kupecik Sample*

Serenat İSTANBULLU¹

Öz

Türkiye’de her yıl Ramazan ayında gerçekleştirilen birlik, beraberlik ve eğlence amaçlı ritüeller, halk tarafından sevilen, sürdürülmek istenen geleneklerdir. Toplum tarafından hem geçmişi hatırlatma özellikleri hem de gelecek nesillere geleneği aktarma isteği ile özellikle de yetişkin kesim tarafından genç nesillere anlatılan ve uygulanmasına özendirilen bu eğlencelerin günümüzde kısmen de olsa devamlılığı sağlanmaktadır. Teknolojik gelişmeler, sosyal değişimler ve insanların daha fazla ev odaklı yaşamayı tercih etmelerinden dolayı Ramazan gelenekleri eskiden olduğu gibi coşku ile gerçekleştirilmemekle birlikte halen devam etmektedir.

Ramazan eğlenceleri içerisinde yer alan geleneksel uygulamaların özgünlüğü; kültürel dönüşümler ve geleneklerin tatbikindeki birçok değişiklik neticesinde eksilmeye ve yozlaşmaya uğramış, bununla birlikte birçoğunun asıl amaçları ve biçimleri kaybolmuştur.

Bu araştırmada, Ramazan eğlencelerinde yer alan birçok mâninin ezgi ve sözlerinin değiştirildiği, basitleştirildiği, yok olduğu ve ezgiden sıyrılıp sadece söz öbeklerine dönüştürüldüğü hususlarını vurgulamak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda; söz konusu değişimlere örnek olan Küpecik geleneği ve Küpecik mânisinin otantik kaynaklardan alınan ezgisi notaya alınmış, sözlerde farklılıklar gösteren versiyonları sunulmuştur. Küpecik mânisindeki anlamsal, ezgisel ve ritimsel kaymalara dikkat çekilerek söz konusu mâninin yazılı kaynaklarla korunması sağlanmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ramazan eğlenceleri, Küpecik, Mâni, Müzik, Gelenek.

¹ Doç. Dr., İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, E-Mail: serenatistanbullu@hotmail.com, ORCID ID:0000-0002-6833-8396

Abstract

Rituals for unity, togetherness and entertainment, which are held every year in Ramadan in Turkey, are traditions that are loved by the people and wanted to be continued. The continuity of these entertainments, which are told by the society to the younger generations and encouraged to be implemented, especially by the adult population, is ensured, albeit partially, by the society, both with its features of reminding the past and the desire to transfer the tradition to future generations. Due to technological developments, social changes and people's preference for a more home-oriented life, Ramadan traditions still continue, although they are not carried out with enthusiasm as in the past.

The originality of traditional practices in Ramadan entertainment; As a result of cultural transformations and many changes in the application of traditions, it has been reduced and degenerated, however, the original purposes and forms of many of them have been lost.

In this research, it is aimed to emphasize that the melody and words of many mani in Ramadan entertainments are changed, simplified, destroyed and turned into phrases by getting rid of the melody. In accordance with this purpose; The melody of the Kupecik tradition and the Kupecik manis, which is an example of the changes in question, taken from authentic sources, has been noted, and versions with differences in the lyrics are presented. By drawing attention to the semantic, melodic and rhythmic shifts in the Kupecik mani, it was aimed to protect the mentioned mani with written sources.

Keywords: Ramadan entertainment, Kupecik, Mani, Music, Tradition.

Giriş

İslam dünyasında çok önemli ve özel bir zaman dilimi olan Ramazan ayı, ibadetlerin yoğun olarak yapılması yanında, yüzyıllardır toplumsal yardımlaşma, dayanışma ve sosyal birliktelik bakımından toplumun her kesiminde farklı uygulamaların yaşandığı bir aydır. Toplumsal yakınlaşmanın sağlanması amacıyla bölge halkı kendi koşulları içerisinde bir araya gelerek farklı kesimlerde ve yaş gruplarında Ramazan ayını kültürel açıdan da zenginleştirecek bir birliktelik ve eğlence ortamı oluşturmuşlardır. Bu eğlenceler, bir arada keyifli vakit geçirmek yanında belirli toplumsal işlevleri de barındırır.

Ramazan ayı içerisinde yer alan eğlence merasimleri, zaman içerisinde gelenek göreneklere dönüşmüş düzenli olarak tekrarlarla nesilden nesile aktarılmaya çalışılmıştır. Bölge kültürüne, yaşam şartlarına, nüfus yoğunluğuna ve iklim koşullarına göre farklılıklar gösteren Ramazan eğlenceleri, kimi yerlerde bütün halkın katıldığı, kimi yerlerde ise belirli bir kesimin ya da yaş gruplarının katıldığı etkinlikler olmuştur.

Osmanlı döneminde, devlet idaresinin ramazan ayına özel bir ihtimam gösterdiği; camilerde ve sosyal yaşam alanlarında ramazanın maneviyatına uygun çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Halk tarafından da özel hazırlıkların yapıldığı bu zaman diliminde "Ramazan boyunca insanların yaşam şekli farklılaşarak Ramazan'ın bereketinden faydalanmak, toplumsal birliği ve muhabbeti pekiştirmek, yardımlaşmayı arttırmak ve hoşça vakit geçirilmek istenmiştir" (Çetin, 2020: 15).

Arkadaş şakalaşmaları, mekanlarda yapılan eğlenceler, ailecek yapılan gezintiler gibi unsurların hepsi, Ramazan akşamlarının birer rengi olmuş ve Ramazan kendi çerçevesi içerisinde farklı bir kültür

oluşturmuştur (Aşık, 2019: 36). Değişen yaşam koşulları, mevsimsel şartlar, teknolojik ilerlemeler, şehir hayatı, bireysel imkanlar Ramazan eğlencelerini zamana ve mekâna bağlı olarak birtakım değişikliklere ya da yok olmalara maruz bırakmıştır.

Ramazan Eğlenceleri ve Mâniler

Ramazan akşamlarında birçok eğlencelere yer verilirdi. “Teravihin ardından en çok ilgi gören eğlenceler arasında geleneksel halk tiyatroları bulunurdu. Karagöz başta olmak üzere meddah, orta oyunları ve diğer seyirlik oyunlar hemen hemen tüm kahvehanelerde ve meydanlarda oynatılırdı” (Çoruk, 2015: 133). Ramazan eğlencelerin vazgeçilmez unsurlarından biri de güldüren kafiyeli konuşmalar ve mânilerdi. Özellikle de sahur saatlerinde söylenen maniler dikkatle ve keyifle dinlenirdi. Ramazan ayında teknik gelişmeler yeterli olmadığından oruç tutacaklar için sahura davul çalınarak uyandırılırdı. Bu görevi genellikle mahallenin bekçisi veya ücret karşılığı tutulan davulcular yapardı. Davulcu, aynı zamanda bu aya özgü hazırladığı mânileri söylerdi. Bu mânilerin en güzel tarafı, Türk halkının başlıca özelliklerini teşkil eden sevgi, saygı, latife ve nükte dolu olmasıdır (Kaptan, 1977: 38).

Türk kültürünün yazılı ve yazılı olmayan kaynaklarında halka ait birçok unsuru bünyesinde taşıyan mâniler, yüzyıllardır kendine has bir söyleyişle, doğduğu toplumun yapısını, kültürel unsurlarını, geçmişin ve var olanın izlerini taşırlar. “Mâni, anonim halk şiirinin en küçük nazım biçimidir. Anadolu ve Anadolu dışında çok geniş bir Türklük coğrafyasına yayılmıştır. Mâni söyleme, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze ulaşmış bir gelenektir. Mânilerde Anadolu insanının düşünce yapısını, beğenisini, dertlerini, kıskançlıklarını, özlemlerini, sevgilerini vb. ortak kültürün sergilenişini görürüz” (Artun, 2006: 1).

Onay’a göre (1996: 216) “Mâni”; Türkmenlerin kendine özgü ve ölçülü bir beste ile söyledikleri bir şiir biçimidir. Gazimihal ise (1947: 3) musikisi usulsüz olan mâniler ‘adam aman, yar aman, amâni’ nidalarıyla başladığı için zamanla ‘amani’ nidasının başındaki ‘a’ sesinin düşmüş olduğunu, böylece ‘mâni’ kısmı kalarak kelimenin Türkçe bir kökenden geldiğini ifade eder.

Ekici’ye göre mâniler; kısa olmaları bakımından, halk bilgisi ürünlerinden fıkralar gibi kolayca öğrenilebilen veya ezberlenebilen bir özelliğe sahip olmaları, halk arasında yayılmasını kolaylaştırmakta ve zamanla ilk yaratıcılarından bağımsızlaşarak bütün toplumun edebî mahsulü yani “anonim” ürün hâlini almaktadır (2002: 24). Birçok mâni; söz içeriği bakımından yöresel öğeler taşısa da yaygınlaşması sonucu yöresel özelliklerinden bir miktar sıyrılıp geldiği bölgenin dil özelliklerine göre yeniden şekillenebilir.

Çatıkkaş’a göre mâniler, anonim halk edebiyatının en tanınmış folklorik ürünlerinden birisidir. Mâniler her türlü hayati olayları (Aşk, gurbet, hasret, kıskançlık, kırgınlık, tabiat vb.) işleyen, halk edebiyatının bilinmeyen şairleri tarafından söylenmiş, halka mal olmuş kıymetli gönül yadigarlarıdır (2001: 13). Anadolu’da söylemeye çekinilen birçok söz, anlatılmak istenen birçok durum maniler aracılığıyla söylenir. Hayata dair ders niteliğinde maniler geçmişte olduğu gibi günümüzde de topluma ışık tutmaya devam etmektedir.

Kültürümüzde önemli bir yeri olan mâniler çocuk oyunlarında, düğün eğlencelerinde, kadınlar arası sohbetlerde, kahvehanelerde, toplu eğlencelerde, annelerin çocukları ile oyunları esnasında ve özellikle Ramazan ayında yapılan tüm etkinliklerde yer alan eğlenceli, düşündürücü ve kültürü yansıtıcı birçok özelliğe sahiptir.

Çoruk'un (2015: 133) İstanbul özelinde belirtmiş olduğu "Akşam namazıyla yatsı namazı arası sokaklar sakin olurken, teravihten sonra gezme ve eğlenme faslına geçilir, küçük büyük herkes sokaklara dökülür, sokaklarda adeta insan seli yaşanır" tespiti ülkenin hemen her şehrinde gerçekleşirken illere göre ya da bölgelere göre farklılıklar gösteren uygulamalar da bu kalabalıklara eşlik eder. Özenli, çeşitli ve mümkün olduğunca zengin sofraların kurulduğu iftar yemeklerinin ardından teravih namazı sonrası yapılan etkinlikler özellikle çocukların en sevdiği zamanlardır.

Ramazan Ayında Mânili Çocuk Oyunları

Ramazan ayı, özellikle de bahar ve yaz aylarına denk geldiği zamanlarda, geçmişte çok daha yaygın olmakla birlikte günümüzde de iftar saatinden sonra mahalle çocuklarının bir araya gelip gecenin ilerleyen saatlerine kadar çok çeşitli oyunlar oynayıp; geleneksel çocuk oyunları arasına giren birçok yarışma yaptıkları saatlerdir. Yine bu vakitlerde yalnızca çocuklara mahsus geleneklerin yerine getirildiği, bölgelere göre farklı isimlerle ve biçimlerde gerçekleştirilen ritüeller de bulunmaktadır. Mânili çocuk oyunları ve gelenekleri de bu eğlenceler arasında yerini almaktadır. Bununla birlikte oyunlar esnasında söylenen mâniler ve tekerlemeler genellikle o oyuna isim olarak verilmişlerdir.

"Sözlü anlatım ürünlerinden olan tekerlemeler oyunun en heyecanlı yerinde söylenerek dinleyici ile çocuklar arasında bağ kurulmasını sağlar. Ramazanlarda ev dışı oyunlarından biri olan ve çocukların kapı kapı gezip tekerlemeler söylemesiyle gerçekleştirilen oyunlar yöreden yöreye farklı şekilde adlandırılmaktadır. İftardan sonra bir araya gelen çocuklar gittikleri evlerin kapılarında aslında oyunun başlamasını da sağlayan tekerlemeleri dile getirirler. Bunu yaparken belli bir ezgi ve söz birliğiyle aynı anda icra etmeye dikkat ederler" (Demirci, 2021: 121).

Ramazan eğlenceleri içerisindeki çocuk oyunları yörelere ve yaş gruplarına göre oldukça çeşitlilik göstermektedir. Mânili çocuk oyunları ile sınırlandırılan bu araştırmada, oyunlar esnasında söylenen mânilerin çeşitli nedenlerle ezgisel ve sözel olarak kısmen ya da bütünsel olarak değişim ve erimelere uğradıklarını vurgulamak, ezgi değişiklikleri ve ezgiden sıyrılıp sadece söz öbeklerine dönüştürüldüğüne dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda; söz konusu değişimlere örnek olan Küpecik geleneği tanıtılarak Küpecik mânisinin otantik kaynaklardan alınan ezgisi notaya alınmış, değişimler üzerinde örnekler verilmiş, sözlerde farklılıklar gösteren versiyonları sunulmuştur. Bununla beraber Küpecik mânisinde örnekleri bulunan anlamsal, ezgisel ve ritimsel değişimlere dikkat çekilerek söz konusu mâninin yazılı kaynaklarla korunması sağlanmak istenmiştir.

Küpecik geleneğinin benzeri niteliğinde olan; Helesa/ Helasa, Saya oyunu, Şivilik gibi farklı isimlerle, çeşitli uygulamalarla ve özellikle belirli mânilerle çocukların kapı kapı gezerek şeker, harçlık, yiyecek vb. topladıkları mânili geleneklerden bazılarını şu şekilde açıklayabiliriz:

Helesa: “Eski devir Ramazanlarında “Helasacılar” vardı. Bunlar birinin boynuna ufak bir davul takarak diğerinin eline cam veya muşamba fener vererek gezerlerdi. Arkalarında çocuklar olurdu. Helasacılar mahalleleri dolaşır, her evin önünde durarak mâniler söylerlerdi. Her mâninin sonunda “Helesa, yelesa” diye bağırsırlardı. Bu dolaşmaya da ‘helasaya çıkma’ denirdi” (Ülkütaşır, 1969: 5472). Çocuklar helasaya çıktıklarında şu mâniyi söylerler.

Bir gemim var beş direkli,
Kaptanı arslan yürekli,
Filikası üç direkli,
Heyemola lisa yisa hop!
Aşçı miço inde misin?
Tavuk gibi pinde misin?
Yine aynı dinde misin?
Heyemola lisa yisa hop! (Gerze Kaymakamlığı Resmi İnternet Sitesi, 2022)

Saya Oyunu /Gezmesi: Çanakkale’de iftarın ardından kapı kapı gezerek, mâni söyleyerek bahşiş bekleyen çocuklara “sayacı çocuklar” denilir. Saya mânilerinin son bölümleri, ev sahiplerini bahşiş vermeye zorlayıcı sözlerden oluşur. Sayacı çocuklara, bazen para, bazen farklı hediyeler ve yiyecekler de verilir. Çocuklar ev ev gezerken şu mâniyi söylerler:

Saya saya sayadan
Sular akar kayadan
Sayacı derler bize
İşte geldik size
Hanım teyze eyvallah
Canım teyze eyvallah
Bir olmazsa iki olsun
Şeytanın gözü kör olsun
Kapı ardında tırtıl
Ver hakkımızı kurtul (Erdoğan, 2017: 92).

Çiğdem Gezmesi: “Çiğdem çiğdem çiçeği/ Alacaz bulacaz göceği/ Dal üstünde boyunluğu/ Dura dura yoruldu” mânisini söyleyerek evleri dolaşan çocukların ev sahiplerinden çeşitli yiyecekler toplaması geleneğidir. Kapısı açılmayan ya da geç açılan evlerde çocukların beklerken okudukları mâni ise şöyledir:

Çiğdem sarı, ben sarı
Çiğdeme konmuş bir arı
Her kapıda bir kocakarı
Verenin oğlu olsun
Vermeyenin kedisi ölsün (Ogün Haber, 2022)

Şivlilik: Üç ayların başlangıcında Konya halkı tarafından önemli bir gelenek olarak görülen fener alayının ertesi sabahı, çocukların toplanarak kapı kapı gezip para, şeker, çikolata, meyve, kuruyemiş vb. topladıkları bir gelenektir. Çocuklar, yanlarına almış oldukları poşet çanta ya da torbaları yakından uzak yerlere doğru gezerek gün boyunca doldururlar. Ergin; çocukların anlık olarak yenilebilecek yiyecekleri hemen yiyip günün sonunda toplamış oldukları yiyecekleri tek tek ayırıp bazen birbirleri ile değiştirdiklerini bazen de paylaştıklarını belirtmektedir. Konya halkı içerisinde dileyen kadınların şivlilik için gelecek çocuklara ve komşularına dağıtmak üzere hamur kızartması (pişi) yaptıklarını da sözlerine eklemektedir. Çocuklar şivlilik için gezerken şu mâniyi söylerler:

Şivli şivli şişirmiş

Erken kalkan pişirmiş

İki çörek bir börek

Bize şivlilik gerek

(Bize namazlık gerek) (Ergin M. ve Çıralı F. ile kişisel görüşme 01.08.2022)

Yörelere göre isimleri farklılıklar gösteren ancak genellikle Ramazan ayında ya da dini bakımdan özel günlerde çocukların gezerken ve mâniler söyleyerek şeker, yiyecek, para vb. toplaması geleneği Sivasta "Memecimin gılığı", Bursa'da "Şıran Şıran Şişler", Afyonkarahisar'da "Adine Pilavı" vb. isimli geleneklerdir.

Küpecik Geleneği

Yukarıda uygulanışından kısaca bahsedilen gelenekler arasında yüzyıllardır devam eden ve araştırmamızın konusu olan Küpecik geleneği ise şöyledir:

Küpecik, ekseri Kütahya merkezde, geçmişte Ramazan ayının 15'inden sonra, günümüzde ise Ramazan ayının ilk gününden itibaren çocuklar tarafından yaşatılan yerel bir âdettir. İftar yemeği ve teravih namazının ardından çocuklar mahallelerindeki komşularını birer birer dolaşarak Küpecik mânisini söylerler. Buna karşılıklı hane sahipleri hediyeler verir. Çocuklar, içlerinden yaşça en büyük olan birini Küpecik başı yaparlar. Küpecik başı da toplanan hediyeleri aralarında pay eder. Her kapıya geldiklerinde bir ağızdan aşağıdaki Küpecik mânisini söylerler:

Hey! Küpecik, küpecik

Yağdan baldan küpecik

Yağ olmazsa bal olsun

Ev sahibi sağ olsun

Ev sahibi evde misin?

Evde değil dağda mısın?

Dağda yılanlar kışlasın,

Allah biricik çocuğunuzu bağışlasın

(Burada ev sahibinin çocuğunun ismi biliniyorsa ismi de söylenir)

Atıf / Citation: İSTANBULLU, Seranat. (2023). “Ramazan Eğlencelerinde Ezgili Mânilerin Korunması ve Yaşatılmasının Önemi: Kütahya Küpecik Örneği” *ODÜSOBİAD* 13 (2), ???-???, Doi: 10.48146/odusobiad.1192820

Dişi, dişi sıçan dişi
Vermezseniz çalarım taşı
Ambar altında tazıyım
Molla beyin kızıyım
Enarından menarından
Baklavanın kenarından
Altı okka pekmez,
Sepetim yerden kalkmaz
Al yanaklı yenge,
Merdivenden in de ge, in de ge
Bizim sarı yirmi beşliği al da ge, al da ge

Ev sahibi bu mâniyi dinledikten sonra, hediyesini verir. Bu hediye ekseriyetle para olur. Bazen fındık, fıstık, kuru üzüm, şeker gibi çerez de olur. Bu hediyeleri küpecik başı toplar. Daha sonra mahalle gezilip bittiğinde, toplanan hediyeler Küpecik başı tarafından, o grupta bulunan herkese hak geçirmeden dağıtılır (Günhan, 2009: 194-195).

Uygun’a göre; daha eski dönemlerde ise, çocuklar ellerine topraktan yapılmış küçük bir küp, yani (küpecik) alarak, topladıkları çerez ve paraları bunun içine koydukları için, mâniye "küpecik" ismi verilmiş olmalıdır. Buradan da mâninin çok eski dönemlerden beri çocuklar arasında yaygın olarak okunduğunu anlayabiliriz. Mâninin son kısmında bulunan "Kapı ardında tırtıl" sözleri ile başlayan beyitte, çocuklar yaşadıkları dönemlerdeki en küçük para birimlerinden birini anıp, birkaç kuruş bahşiş isterler. Çocuklar mâniyi yanlış sözlerle okurlarsa, herkes tarafından bilindiği için büyüklerce ikaz edilip doğrusu öğretilirdi. Bazı büyükler, çocukların mâniyi sonuna kadar okumasını beklerler ve bahşiş sonunda verirler, böylece bu geleneğin yaşatılmasında hayli ciddiyet gösterirlerdi (2010: 116).

Salün’e göre küpecik; “başka illerde sahur davulcuları tarafından söylenen mâniler tarzında olmasına rağmen, zamanla ve koro halinde söyleniş şekliyle farklı bir durum arz eder” (2001: 154).

Salün, yapmış olduğumuz görüşmede Küpecik mânisinin sözlerini söyle aktarmıştır:

Hey! Küpecik, küpecik
Yağdan baldan küpecik
Yağ olmazsa bal olsun
Ev sahibi sağ olsun.
Ev sahibi evde misin?
Evde değil dağda mısın?
Dağda yılan kışlasın,
Allah bir oğlunuzu bağışlasın
Dişi, dişi sıçan dişi
Vermezseniz çalarım taşı
Ambar altında tazıyım

Çağırın gelin Ahmet Paşa'yı
Gelin edelim Aysa'yı
Enarından benarından
Baklavanın kenarından
Altı okka pekmez
Sepetim yerden kalkmaz
Al yanaklı yenge,
Merdimandan inde ge, inde ge
Bizim sarı yirmibeşliği al da gel, al da gel
Ulu Caminin Minaresi
Doksan dokuz penceresi
Anam arap, canım arap
Yandı pilav tenceresi
Kapı ardında tırtıl
Yirmi beş ver de kurtul
Kapı ardında tırtıl
Yirmi beş ver de kurtul. (Salün ile kişisel görüşme 05.09.22)

Ateş'in (2015: 36-40) Küpecik geleneğinin köklerini incelediği çalışmasında sözler bakımından 6 farklı versiyonun (V) daha tespit edildiği görülmektedir. Ateş'in tespit etmiş olduğu (V1, V2, V3, V4, V5, V6) ve tarafımızdan tespit edilen (V7, V8, V9) Küpecik mânisinin sözlerindeki anlamsal değişimleri değerlendirmek için mâninin versiyonları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Küpecik mânisinin tespit edilmiş versiyonları

V1	V2	V3
Küpecik küpecik Aldan baldan küpecik Al olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun Evde değil damda mısın? Damda isen çık da gel Şu paraları al da gel Aşağı mahalle hamur oldu Yukarı mahalle çamur oldu Çok beklettin hanım abla Ayaklarımız yoruldu	Küpecik küpecik Aldan baldan küpecik Al olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun Evde değil damda mısın? Damda yılanlar kışlasın Dişi dişi yılan dişi Vermezseniz alırız taşı Kırarız camı Al yanaklı teyze Bal yanaklı teyze	Küpecik küpecik Aldan baldan küpecik Al olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun Dağda yılanlar kışlasın Allah biricik evladını bağışlasın
V4	V5	V6
Küpecik küpecik Aldan baldan küpecik Yağ olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun Ev sahibi evde misin? Evde değil damda mısın?	A küpecik küpecik Yağdan, baldan küpecik Yağ olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun, Ev sahibi evde misin? Evde değil dağda mısın?	Hey! Küpecik, küpecik, Aldan baldan küpecik, Al olmazsa bal olsun, Ev sahibi sağ olsun. Ev sahibi evde misin? Evde değil dağda mısın?

<p>Dağda yılan kışlasın kışlasın Dişi dişi sıçan dişi Vermezseniz çalarım taşı Ambar altında tazıyım tazıyım Ben annemin biricik kızıyım Al yanaklı yenge yenge Merdivenden in de gel, in de gel Bizim sarı beşlikleri al da gel al da gel Kapı altından tırtıl Beşliği ver de kurtul</p>	<p>Dağda yılanlar kışlasın(kovalasın) Allah Ali'nizi bağışlasın Dişi dişi yılan dişi Vermezseniz çalarım taşı Ambar altında tazıyım Molla beyin kızıyım Enarından, kenarından Altı okka pekmez Sepetim yerden düşmez Al duvaklı yenge Sarı yirmi beşliği al da gel, Al da gel, al da gel</p>	<p>Dağda yılan kışlasın, Allah biricik çocuğunuzu bağışlasın. Dişi dişi sıçan dişi Vermezseniz çalarım taşı! Ambar altında tazıyım Molla Bey'in kızıyım. Çağırın gelsin Ahmet Paşa'yı, Gelin edelim Ayşa'yı. Altı okka pekmez, Sepetim yerden kalkmaz. Enarından menarından, Baklavanın kenarından Al yanaklı yenge, Merdivenden in de gel, in de gel, Sarı yirmi beşliği al da gel, al da gel. Ulu Cami'nin minaresi, Doksan dokuz penceresi, Anam Arap, canım Arap, Yandı pilav tenceresi Kapı altında tırtıl, Yirmi beş ver de kurtul</p>
V7	V8	V9
<p>Hey! Küpecik, küpecik Yağdan baldan küpecik Yağ olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun Ev sahibi evde misin? Evde değil dağda mısın? Dağda yılanlar kışlasın, Allah biricik çocuğunuzu bağışlasın Dişi, dişi sıçan dişi Vermezseniz çalarım taşı Ambar altında tazıyım Molla beyin kızıyım Enarından menarından Baklavanın kenarından Altı okka pekmez, Sepetim yerden kalkmaz Al yanaklı yenge, Merdivenden in de ge, in de ge Bizim sarı yirmi beşliği al da ge, al da ge</p>	<p>Hey! Küpecik, küpecik Yağdan baldan küpecik Yağ olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun. Ev sahibi evde misin? Evde değil dağda mısın? Dağda yılan kışlasın, Allah bir oğlunuzu bağışlasın Dişi, dişi sıçan dişi Vermezseniz çalarım taşı Ambar altında tazıyım Molla beyin kızıyım Çağırın gelin Ahmet Paşa'yı Gelin edelim Ayşa'yı Enarından benarından Baklavanın kenarından Altı okka pekmez Sepetim yerden kalkmaz Al yanaklı yenge, Merdimandan inde ge, inde ge Bizim sarı yirmibeşliği al da gel, al da gel Ulu Caminin Minaresi Doksan dokuz penceresi Anam arap, canım arap Yandı pilav tenceresi Kapı ardında tırtıl Yirmi beş ver de kurtul</p>	<p>Hey! Küpecik, küpecik Yağdan baldan küpecik Yağ olmazsa bal olsun Ev sahibi sağ olsun. Ev sahibi evde misin? Evde değil dağda mısın? Dağda yılanlar kışlasın, Allah bir oğlunuzu bağışlasın Dişi, dişi sıçan dişi Vermezseniz çalarım taşı Ambar altında tazıyım Molla Beyin kızıyım Çağırın gelin Ahmet Paşa'yı Gelin edelim Ayşa'yı Enarından menarından Baklavanın kenarından Altı okka pekmez Sepetim yerden kalkmaz Al yanaklı yenge, Merdivenden inde ge, inde ge</p>

Küpecik mânisinin her mânide olduğu gibi sözler ve ezgi bakımından yörenin farklı mahallelerinde dahi birbirinden farklı olarak söylenmesi alışılmış bir durumdur. Özellikle Küpecik mânisinin uzun olması mânî sözlerinin büyük ölçüde eksilmesine ve yer yer belirli sözlerin alınarak birbirine eklenmesine sebep olmuştur. Bu durum mâninin orijinalinin korunmasında büyük bir engel olup mâninin sözlerinde ve doğal olarak ezgisinde büyük ayrılıklara neden olmaktadır. Araştırmamız bulgularına ve kaynak kişilerin yaşlarına, kent kültürüne yakınlıklarına, gelenekler hakkındaki bilgilerine ve geleneğin amaçlarına bakıldığında V6, V7, V8, V9 versiyonlarının mâninin özüne daha uygun oldukları yorumlanabilir. Bu dört versiyonun anlam bütünlüğü bakımından da daha doğru ve mantığa yakın oldukları düşünülmektedir. V1, V2, V3 versiyonlarının mâninin esas sözlerinden parçalar olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca ilk üç versiyonun, geleneğin esas amacını oluşturan para, şeker ve benzerlerini istemeye yönelik sözler ifade etmediği görülmektedir. V9 versiyonu tarafımızca, eklenmeler ve eksilmelerden arınmış olarak ezgili hali ile bu çalışma bünyesinde incelenmiştir. Mânî tanımlamaları arasında yukarıda kısaca değinilen ve Gazimihal'in de belirtmiş olduğu gibi belirli nidalarla başlayan mâniler özellikle Ramazan mânilerinde sıkça görülür. 'Hey', 'aman', 'amanî' gibi nidalarla başlayan mâniler Ramazan mânilerine daha uygundur. Tabloda V1, V2, V3, V4 versiyonlarındaki mânilerde böyle bir durum görülmezken V5 versiyonu 'a küpecik' sözleri ile başlamakta V6, V7, V8, V9 versiyonları ise 'hey küpecik' nidasıyla başlamaktadır. Bu durum da Küpecik mânisinin son dört versiyonunun orjinaline daha uygun olabileceği görüşünü desteklemektedir. Mânî içerisinde kapıyı açıp bir şeyler vermesi beklenen kadının 'yenge', 'teyze', hanım abla' gibi değişimlere uğradığı; mânî içerisinde 'yılan', 'sıçan' gibi hayvan isimlerinin yer yer değiştirildiği ve sıfatlarda birbirinden oldukça farklı sözlerin söylendiği görülmektedir.

Birçok mâninin sözleri, içinde bulunulan mevsim koşullarına göre küçük değişikliklerle söylenebilmektedir. Örneğin; Ramazan, kış ayına rastlamışsa mânî sözlerinde 'kar', bahar ya da yaz ayına rastlamışsa 'gün/güneş' gibi değişikliklerle söylenebilir. Mânî içerisinde geçen meyve sebze adları da mevsimlere göre değiştirilerek söylenebilir. "Edalı bir şekilde okunan ramazan mânileri, sekiz heceli dörtlüklerden oluşurlar ve dörtlükler arası anlam bütünlüğü sağlanırdı. Ramazan ayı, kameri takvime göre hesaplandığından devamlı aynı mevsimde yaşanmaz, bunun için de mâniler mevsimin durumuna göre değişirdi" (Bezci, 2018: 101). Küpecik mânisinde de zamana, mekâna ve kapısının önünde durulan kişinin özelliklerine göre farklı sözlerin söylenmesi, beklenen bir durumdur. Ancak sözlerdeki eksilmeler, erimeler, yozlaşmalar geleneksel kültürümüzün devamlılığının sağlanması yolunda büyük engellerdir. Bu eksiklikler sadece mânî sözlerinin kaybına değil aynı zamanda geleneksel motiflerin, yöresel ağzların, kültüre özgü kavramların, ezgisel ve ritimsel öğelerin de kaybolmasına neden olur.

Mâniler; sözlerinde görülen değişikliklerin yanında ezgilerinde de farklılaşmalar yaşarlar. Mânilerin ezgileri de sözleri kadar önemli bir unsurdur. Mânî ezgileri tıpkı yöre türkülerinde olduğu gibi, ait olduğu yörenin tınısal, ezgisel ve ritimsel özelliklerini yansıtır. Mâniler kendilerine has ezgilere sahiptirler. "Bunun yanında mâniler aşıklar tarafından özel makamlarla da söylenir" (Elçin, 1981: 278). Söylenen mâniler, içinde bulunulan duruma göre sakin, neşeli, hareketli ya da yavaş ezgilerle söylenir. Yas içeren bir ortamda hareketli mânilerin söylenmesi ya da ritmik ezgilerle mânilerin okunması hoş

karşılanmaz. “Mâniler çoğunlukla çalgısız söylenir. Bazen darbuka, tepsi, teneke eşliğinde bazen de zılgıt ve alkış eşliğinde söylenir” (Artun, 2006: 4). Ramazan mânilerinin ise davul ile birlikte söylenmesi beklenir.

Kulaktan kulağa yayılma neticesinde ezgisel bakımdan farklılıklar gösteren mânilerin aynı yörede dahi ezgi ve sözler yönünden farklılıklar içerdikleri görülmektedir. Bu çalışmayı gerekli kılan esas unsur; zamana, mekâna ve yörelere göre değişiklik gösteren geleneklerin uygulanması esnasında geleneği, özünden uzaklaştırmadan, yozlaştırmadan, temel amacına ve uygulanışına mümkün olduğunca sadık kalınarak yaşatmaya çalışmanın vurgulanması ve bu amaca yönelik sözel ve ezgisel yazılı kayıt oluşturulmasıdır.

Ekici bu konuyu şu şekilde açıklar: “Geleneğin içinde yenilemeye, güncellemeye veya değişiklik yapmaya ve böylece geleneği sürekli kılmaya izin veren bir öz vardır. Bu öz kaybolmadığı sürece her gelenek değişerek gelişir. Ancak, geleneği oluşturan öz kaybolduğunda, gelenek kaybolur. Burada önemli olan devlet dediğimiz kurumsal yapı ve de üretim ve tüketim alışkanlıklarında kendi ihtiyaçlarımızı doğru belirleyip, doğru yönlendirmeyi yapmak ve bu suretle kendi doğal akışı içinde her geleneğin devamlı olmasını sağlayacak güncellemelere izin veren zemini hazırlamaktır. Kısacası; var olan geleneklerle eskileri uyumlu kılarak kültürel devamlılığı sağlamaktır” (2008: 38).

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında sözler açısından ve dolayısıyla ezgisel olarak büyük değişimlere uğrayan Küpecik mânisinin notaya alınarak sözler ile birleştirilmesi, yukarıda sözü edilen kaybolmayı engellemeye ve yazılı kayıt oluşturmaya yönelik bir adımdır. Küpecik mânisinin ulaşılabilen otantik kaynaklardan derleyerek ve notaya aktararak yazınsal kalıcılığını sağlamaya çalıştığımız (V9) notası ve sözleri aşağıda sunulmuştur.

KÜPECİK

Yöresi: Kütahya

Notaya Alan :
Serenat İstanbullu

Hey kü - pe - cik kü - pe-cik Yağ - dan bal - dan kü - pe-cik

5
Yağ ol-maz-sa bal ol - sun Ev sa-hi-bi sağ ol - sun Ev sa-hi-bi ev - de mi-sin

9
Ev - de de-ğil dağ - da mı-sın Dağ - da yı - lan-lar kış-la - sın Al-lah bir oğ-lu-nu-zu

14
ba-ğış-la-sın di-şi di-şi sır-çan di-şi Ver-mez-se - niz ça-la-rım ta - şı

19
Am - bar al - tın - da ta - zı - yım Mol - la Be - yin kızı - yım

23
Ça-ğırın ge - lin Ah - met Pa - şa - yı Ge-lin e de-lim Ay-şa - yı

26
E - na-rın-dan me-na-rın-dan Bak - la-va-nın ke-na-rın-dan Al-tok - ka pek-mez

32
Se-pe-tim yer-den kalk-maz Al ya-nak-lı yen-ge mer di ven den in de ge(gel)

38
in de ge(gel)

Küpecik

Hey! Küpecik, küpecik	Dağda yılanlar kışlasın,	Enarından menarından
Yağdan baldan küpecik	Allah bir oğlunuzu başışlasın	Baklavanın kenarından
Yağ olmazsa bal olsun	Dişi, dişi sıçan dişi	Altı okka pekmez
Ev sahibi sağ olsun.	Vermezseniz çalarım taşı	Sepetim yerden kalkmaz
Ev sahibi evde misin?	Ambar altında tazıyım	Al yanaklı yenge,
Evde değil dağda mısın?	Molla Beyin kızıyım	Merdivenden inde ge, inde ge
	Çağırın gelin Ahmet Paşa'yı	
	Gelin edelim Aysa'yı	

Mâni temelde 5/8'lik ölçü sayısından oluşmuş, neva makamı dizisindedir ve dizinin güçlüsünde bitirilmiştir. Çalışmaya konu olan Küpecik Manisinin makamı olan Neva makam dizisi; yerinde bir Uşşak dörtlüsüne Neva perdesinde bir Rast beşlisi eklenerek oluşur. İnici- Çıkıcı seyirde özellik gösteren Neva makam dizisinde Durak, Dügah perdesi; Güçlüsü, Neva; Yeden, Rast perdesidir. Geleneksel halk müziğinde, atışmalarda olduğu gibi makam dizisinin güçlüsünde bitirilen örnekler görülebilmektedir. Serbest nazımlı ve yer yer kendi içerisinde kafiyelidir. Ramazan mânilerinin genel ağdalı okunuşundan uzak, tekerleme tarzında söylenmektedir. Düzenli ritmi değiştiren uzatmalar, hangi evin kapısında durulduysa o evin kızının/ oğlunun isimleri; bilinmiyorsa “çocuğunu” kelimesi ile söylenmesi ritimsel aksatmalar oluşturmaktadır. Mânide sık sık ölçü sayısı değişikliği görülmektedir. Bu nedenle mâniye, düzensiz ölçülü denilebilir. Mâninin ikinci bölümünün; birinci bölümdeki temel ölçü sayısından (5/8) farklılaşarak (4/4) daha hızlı söylendiği ve sürekli tekrar eden bir ezgisel motif ile sıralı sözlerin ağırlık kazandığı görülür.

Düzensiz ölçülü mâniler, düzenli ölçülü mânilere göre daha seyrek görülür. Akılda kalıcılığı daha yüksek olan düzenli ölçülü mâniler usul kalıplarına uygun düşmeleri, insanın doğasında düzenli ritmin var olması ve geleneksel müzik anlayışına yatkın olması nedeniyle daha fazla üretilmekte ve arşivlenmektedir. Bu bağlamda Küpecik mânisinin sık sık ölçü sayısı değişiklikleri ve yer yer düzensiz ölçüye kayması her iki durum için de örnek teşkil edebilir.

Küpecik mânisinin günümüz yerel okuyuşunda ise 5/8'lik ölçü sayısına daha bağlı bir okuyuş ile kısaca mâninin ilk sözlerinin kısaca okunup bitirildiği görülmektedir. Bu durum mâninin büyük bir bölümünün hiç dile getirilmeyişini doğurmaktadır. Diğer bir okuma şeklinde ise mâninin ezgisinden tamamen uzak, sadece sözlerin söylendiği otonom bir söyleyiş tarzı görülür. Mâninin müziğinin tamamen yok olduğu bu söyleyişte, özellikle çocukların mâni sözlerini bilmedikleri, sözleri bilen bir çocukla birlikte evlerin kapılarını gezdikleri görülür.

Durul'a göre; ezgilenmiş mânilerde düz mâniye göre, düzensiz mâni sayısının az oluşu düz mâninin ezgilenme sırasında daha kullanışlı olduğundan ileri gelmiştir. Bazen bir sözlü müzik eserini usûle oturtabilmek için edebi yapısında da dengeye ihtiyaç duyulur. Bir müzisyen düzensiz bir mâniyi de pekâlâ istediği ritme ve dengeye oturtabilir. Fakat nota, solfej ve konservatuar eğitimi görmeyen

ozanlarımız düzenli mânileri daha çok kullanarak birbirinden farklı sayısız melodiler üretmişlerdir. Ancak bu düşüncenin geleneksel ozanlık anlayışıyla da irtibatı vardır (1991: 14). Küpecik mânisinde görülen belli bir yerden sonraki serbest ritmin de bu anlayıştan geldiği ve mâninin ilerleyen sözlerinde mahallelere göre değişen sözler, kapısı çalınan kişinin çocuğunun cinsiyetine (oğlunuz/kızınız) ve adına göre değiştirilen sözler eklenen cümleler mâninin ilerleyen bölümlerinde serbest bir söyleyiş geçilmesini sağlamıştır. Mâninin sık yoğunlukta farklılık gösteren sözleri bu sebepten kaynaklıdır.

Uygun'un (2010: 117) yapmış olduğu çalışmada yer vermiş olduğu Kütahya iline ait iki ilahi ve ilk kez notaya alınmış olduğunu belirttiği Küpecik mânisi de, mâni hakkında yapılmış olan çalışmalar arasındadır. Edinmiş olduğumuz otantik kayıtlarda söz konusu notadan oldukça farklı ezgisel hareketlilik, makam dizisi ve ölçü sayısı tespit etmiş olduğumuz için ezginin bu versiyonunun da kayıt altına alınmış olması, mâninin yaşatılması ve korunması adına bir diğer katkıdır.

Küpecik geleneğinin günümüzdeki durumu

Günümüz koşullarının getirmiş olduğu yaşam tarzı, pek çok gelenekte olduğu gibi Küpecik ve benzeri geleneklerde de etkisini göstermiştir. Yapmış olduğumuz araştırmalar esnasında sözünü ettiğimiz geleneğin uygulanışında çocukların sadece "şivliliiik" diyerek ya da "küpeciiiiik" şeklinde bağırarak kapıda bekledikleri görülmüştür. Görgülü (2018: 74) bu konuyu şöyle ifade etmiştir. "Günümüzde eskisi kadar mâniler çok söylenmemekte çocuklar hep bir ağızdan "Şivliliiiiiik" diye bağırp zilleri çalmaktadırlar." Güler (kişisel görüşme, 05.09.2022), Küpecik mânisinde de aynı durumun yaşandığını ifade etmiştir. Hatta son on yıldır Küpeceğe çıkan çocuk sayısının da giderek azaldığını, şehir merkezindeki yerleşim yerlerinde yok denilecek kadar kaybolduğunu belirtmiştir.

Geleneğin genç anne babalar ile birlikte yapıldığı uygulamalarda ise mânilerin çok kısa bir bölümünün bilindiği; mâninin, ezgiye yer verilmeden tekerleme gibi sadece sözlerinin söylendiği gözlemlenmektedir. Özellikle Küpecik mânisinde, mâninin sözlerinin uzunluğu nedeniyle ezgiden ve sözlerden tamamen çıkıldığı, genç nesil tarafından mâninin kısaca birkaç sözünün ezgisiz olarak bilindiği görülmüştür.

Salün; asırlardır söylenen bu geleneğin günümüz çocuklarında görülmediğini bu durumun teknoloji ile yoğun olarak iç içe olan, apartmanlarda yaşayan yeni neslin kültürden ve gelenekten uzak kaldıklarını, bu nedenle civar çocuklardan duydukları mâninin "küpecik küpecik yağdan baldan küpecik" gibi birkaç sözünü söyleyerek dolaştıklarını, mahalleden mâniyi en çok bilen çocuğun öne geçip bildiği kadarını söylediği diğer çocukların ise yürüyerek eşlik ettiklerini belirtmiştir. Bu geleneğin Kütahya'nın yerli halkının yaşadığı mahallelerde kalmış olduğunu, apartman ve sitelerde bu geleneklerin kalmadığını belirtmiştir. Bu yozlaşmanın asıl sebebini, geleneği devam ettirmeyen ve çocuklarına mâniyi öğretmeyen ebeveynlere, öğretmenlere bağlamıştır. Popüler kültüre ait her unsuru kolayca öğrenebilen neslin geleneksel unsurları öğrenmeye böylesine istekli olmadıklarını ifade eden Salün, kendisinin de yöreye ait her tür kültürel değeri ortaya çıkarıp ulusal yayın organlarında, medya araçlarında tanıtmaya ve yaşatmaya çalıştığını belirtmektedir (kişisel görüşme, 05.09.2022).

Güler, yapmış olduğumuz görüşmede, kapıya gelen çocukların ‘küpecik’ diyerek seslenip şeker ya da para topladıklarını, bazı mahallelerde küpeciğe çıkan çocuklara “Mâniye devam edin, söyleyin” denildiğinde ise mâniyi bilmediklerini ifade ettiklerini belirtmiştir. Son 10 yıldır şehir merkezinde bu durumun bile kalmamış olduğunu söyleyen Güler, Kütahya’da Rufailer, Mevleviler gibi dini değerleri yaşatmaya çalışan bazı ailelerin, çocuklarına hem musikiyi hem de özellikle gelenekleri öğretmek için Küpecik geleneğini ve mâniyi öğrettiklerini, bu grupların oruç ve diğer ibadetleri de çocuklarına aşılama özen gösterdiklerini belirtmiştir. Bu kişilerin sayılarının sınırlı olduğunu ve durumun şehrin genel halkında görülmediğini, mâninin çocuklar tarafından bilinmediğini yetişkinlerin ise mâninin ilk satırlarını bildiğini belirtmektedir (kişisel görüşme, 05.09.2022).

Bazı şehirlerde bu tür gelenekler, belediyelerin Ramazan etkinlikleri çerçevesinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Geleneğin özünün anlatılmaya ve yaşatılmaya çalışılması sevindirici olmakla birlikte; evlerinden çıkmaya istekli olmayan genç kesimin söz konusu uygulamalardan habersiz kalmaları ve bu tür etkinliklerle ilgilenmek istememeleri geleneğin yozlaşmasında ve kaybolmasında büyük etkenlerden biridir.

TRT kurumunun ezgili mânileri toplama ve kayıt alma konusunda önemli bir repertuar çalışması olsa da ülkemizin birçok mânisinin kaybolup gittiği; özellikle ezgili mânilerin sadece söze dönüşmüş olarak kaldığı ya da tamamen unutulduğu bir gerçektir.

Sonuç ve Öneriler

Mâniler, içinde bulunulan zaman ve mekâna göre yakılmış Türk toplumunun nükteli, kıvrak zekâsını ve edebi gücünü yansıtan anlatımlarla, asırlardır kültürün içerisinde var olan dizelerdir. Kendine özgü söyleniş şekli ile gelenekselleşmiş ve günümüze değişerek, gelişerek ya da eksilerek gelmiştir. Son yıllarda mâni söyleme geleneği eskiye oranla güncelliğini yitirmiş olsa da derlenmiş ve halen varlığını koruyabilen binlerce mâni kültürümüzün zenginliğini yansıtan önemli belgeler olarak yer almaktadır.

Ülkemizin farklı şehirlerinde Küpecik geleneği ile benzer amaçlara sahip olup yukarıda kısaca tanıtılmış olan Şivlilik, Helasa, Saya gezmesi gibi geleneklerin birçoğunun, çocuklar için yalnızca şeker ve para toplamaya yönelik olarak yapılan etkinliklere dönüşmekte olduğu tespit edilmiştir. Geleneğin uygulanışında yukarıda anlatılmış olan ritüellerin arasından birçok ögenin günümüzde yapılmadığı, çocukların mânileri bilmediği, büyükler tarafından geleneğin amacının ve aşamalarının çocuklara yeterince anlatılmadığı gözlemlenmektedir.

Bu eksilmeye örnekler şöyle verilebilir: 1. Gelenekler içerisinde önemli bir yeri olan davul çalgısının ve davulcunun artık eşlik etmemesi, 2. Çocuklar tarafından toplanan yiyecek, para ve benzerlerinin eşit bir şekilde paylaşılması önem teşkil ederken günümüzde herhangi bir paylaşımın yapılmaması, 3. Geleneğin nasıl başladığının, adının, köklerinin nereye dayandığının ve anlamının dahi bu geleneği uygulayan çocuklar tarafından bilinmeden yapıyor olması, 4. Geleneğe adını veren mânilerin ezgilerinin ve sözlerinin çocuklar tarafından bilinmeden ve söylenmeden kapı kapı dolaşılmasıdır.

Söz konusu eksilmeyi gözler önüne sermek, gelenek içerisindeki önemli unsurları yazılı kayıt altına alarak argümanların korunmasını sağlamak amacıyla taşıyan bu araştırmanın, Küpecik mânisinin ulaşılabilen en güvenilir kaynaklardan derlenerek notaya alınmasının, geleneğin kalıcılığının sağlanması adına da bir katkı olduğu düşünülmektedir.

Küpecik mânisinin genel bir değerlendirmesi yapıldığında Anadolu mâni yapısına uygun bir mâni karakterinde olduğu, 5/8' lik ölçü sayısı temel olmakla birlikte ölçü, mısra, hece sayısı ve kafiye düzeninin olmadığı görülmektedir. Konu bütünlüğü sağlamamakla birlikte ev sahibini çağıran ve kendilerine bir şeyler vermesini dile getiren sözlere sahiptir.

Geleneğin Kütahya şehir merkezinde görülmeyecek derecede azaldığı, merkez dışındaki bölgelerde ise mâniyi bilen bir çocuk eşliğinde diğer çocukların sadece kapıda bekledikleri, yetişkinlerin de büyük bir kısmının mâniyi bilmedikleri ya da ilk mısralarını bildikleri, belirli dernek ya da dini gruplarda geleneği sürdürme çabalarının görüldüğü ancak genel olarak geleneğin köklerinin, yapılış amacının bilinmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Belediyelerin, belirli kurum/derneklerin ve bazı okulların, şehirlerde geleneklerin tespit edilmesine, uygulanmasına ve yaşatılmasına yönelik çalışmaları olmakla beraber bu çabaların nüfusun geneline yansımadağı görülmektedir. Kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze kadar gelmiş olan geleneklerimizin, günümüzde kesintiye uğramadan mümkün olduğunca özüne bağlı kalınarak yaşatılması, korunması, yaygınlaştırılması için özendirici, teşvik edici, yazılı ve görsel kayıtlarla desteklenen yayın ve etkinliklere daha fazla yer verilmesi önerilmektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Ramazan Eğlencelerinde Ezgili Mânilerin Korunması ve Yaşatılmasının Önemi: Kütahya Küpecik Örneği" başlıklı makalem ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Kaynakça

Artun E. (2006). *Türk Halk Kültüründe Mâni Söyleme Geleneği, Mânilerin İletişim Boyutu ve İşlevselliği*, Türk Dünyasında Mâniler Sempozyumu, 6-8 Kasım 1-10. https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/artun_mani.pdf

Aşık, F. (2019). *Osmanlı İstanbul'unda Ramazan Kültürü ve Ramazan Sofraları*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ateş, F. (2015). Kütahya'da Bir Ramazan Geleneği: Küpecik. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, *Güz* (38), 31-43. <https://doi.org/10.17133/tubar.59573>

Bezci, G. (2018). *Osmanlı Toplumunda Ramazan Kültürü*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Çatıkkaş, A. (2001). *Mâniler* (Kilisli Rıfat Bilge), Ankara: MEB Yayınları.

- Çetin, O. (2020). Geçmişten Bugüne Ramazan Gelenekleri ve Geleneklerin Yaşatılarak Geleceğe Aktarılmasına Dair Öneriler. *Türk Ekini Dergisi*, 6, 14-36. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkek/issue/55112/753419>
- Çoruk, A. Ş. (2015). *İstanbul Yazıları*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Demirci, E. Ş. (2021). Eski Ramazanlarda Çocuk Oyunları. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2, 119-138. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkded/issue/68426/1067808>
- Durul, K. M. (1991). *Ezgilenmiş Mânilerin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ekici, M. (2008). Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme. *Millî Folklor*, 20(80), 33-38. <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=80&Sayfa=30>
- Ekici, M. (2002), Ödemiş Yöresi Mânileri Üzerine Bir Değerlendirme, *Motif Dergisi*, 31, 24-27. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mahder>
- Elçin, Ş. (1981). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Erdoğan, E. (2017). *Oyun Sözü, Trakya-Batı Trakya (Sayışmacalar, Mâniler, Tekerlemeler)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Gazimihal, M. R. (1947). Türk Musikisinin Maşeri Değerleri. Emin Cenkmn (Hazırlayan). *Musiki Ansiklopedisi* 17, 3.
- Gerze Kaymakamlığı Resmi İnternet Sitesi (2022, Ağustos 13). *Helesa Geleneği (Sellim)*. <http://www.gerze.gov.tr/helesa-gelenegi-sellim>
- Görgülü, D. (2018). Konya'da Aşure, Şivlilik ve Fener Alayı Geleneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 66-82. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/41905/505231>
- Günhan, A. (2009). *Kütahya ve Yöresi Folklorundan Damlalar*. Kütahya: Kütahya Belediyesi Yayınları.
- Kaplan, M. (1977). Ramazan Edebiyatı. *Millî Kültür*, 1(7), 33-39.
- Ogün haber (2022, Ağustos 13). *Çiğdem Gelenekleri Çorum'da Yaşatılıyor*. (Haber sitesi) <https://www.ogunhaber.com/amp/genel/cigdem-gelenekleri-corum-da-yasatiliyor> 119028h.html
- Onay, A. T. (1996). *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*. (Derleyen: Akçağ, C. K.) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Salün, M. (2001). *Kütahya Gezek Geleneği İle Törellerimiz Oyunlarımız*, Kütahya: Ekspres Matbaası.
- Uygun, M. N. (2010). Kütahya'da Ramazan Musikisi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3 (5), 108 – 119. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mahder/issue/36213/409883>

Ülkütaşır, M. Ş. (1969). Eski Ramazan Davulcuları ve Davulcu Mânileri. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Aralık, 245(12), 5471-5472.

Extended Abstract

The month of Ramadan, which is a very important and special time period in the Islamic world, is a month in which different practices are experienced in every part of the society in terms of social assistance, solidarity and social unity for centuries, as well as intense worship. In order to ensure social rapprochement, the people of the region came together under their own conditions and created an atmosphere of togetherness and entertainment that would enrich the month of Ramadan culturally for different segments and age groups. These entertainments include certain social functions as well as having a pleasant time together.

Entertainment ceremonies in the month of Ramadan have turned into traditions over time and have been tried to be transferred from generation to generation with regular repetitions. The Ramadan entertainments, which differ according to the culture of the region, living conditions, population density and climatic conditions, have been events in which the whole people participate in some places, and in some places a certain segment or age groups participate.

Changing living conditions, seasonal conditions, technological advances, city life, individual opportunities have exposed Ramadan entertainments to some changes or disappearances depending on time and place. One of the indispensable elements of Ramadan entertainment was rhyming speeches and manis that made people laugh. Manis sung especially at sahur hours were listened carefully and with pleasure.

In the written and unwritten sources of Turkish culture, the Manis, which contain many elements belonging to the people, carry the structure of the society they were born, the cultural elements, the traces of the past and the existing, with a unique pronunciation for centuries.

The month of Ramadan, especially when it coincided with the spring and summer months, was much more common in the past, but today, after the iftar time, the neighborhood children come together and play various games until the late hours of the night; These are the hours when they make many competitions that are among the traditional children's games. Again, at these times, there are rituals that are performed under different names and forms according to the regions, in which only children's traditions are fulfilled. Children's games and traditions in Mani are also among these entertainments. However, the manis and rhymes sung during the games are usually given as the name of that game.

The Kupecik tradition, which is the subject of our research, is as follows: Kutahya is a local tradition that is kept alive by children, mostly in the center of Kutahya, after the 15th of Ramadan in the past, and now from the first day of Ramadan. After the iftar meal and the tarawih prayer, the children go around their neighbors one by one and sing the Kupecik mani. In return, households give gifts. Children make one of the oldest Kupecik head. The Kupecik head also divides the collected gifts among them. They come to the door and sing the mani of Kupecik in unison.

As in every mani, it is customary to sing the Kupecik mani in terms of words and melody, even in different neighborhoods of the region. Especially, the fact that the Kupecik mani was long caused the mani words to be greatly reduced and from time to time certain words were taken and added to each other. This situation is a major obstacle to the preservation of the original mani and causes great differences in the words of the mani and naturally in its melody. Considering the findings of our research and the age of the source people, their proximity

Ülkütaşır, M. Ş. (1969). Eski Ramazan Davulcuları ve Davulcu Mânileri. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Aralık, 245(12), 5471-5472.

Extended Abstract

The month of Ramadan, which is a very important and special time period in the Islamic world, is a month in which different practices are experienced in every part of the society in terms of social assistance, solidarity and social unity for centuries, as well as intense worship. In order to ensure social rapprochement, the people of the region came together under their own conditions and created an atmosphere of togetherness and entertainment that would enrich the month of Ramadan culturally for different segments and age groups. These entertainments include certain social functions as well as having a pleasant time together.

Entertainment ceremonies in the month of Ramadan have turned into traditions over time and have been tried to be transferred from generation to generation with regular repetitions. The Ramadan entertainments, which differ according to the culture of the region, living conditions, population density and climatic conditions, have been events in which the whole people participate in some places, and in some places a certain segment or age groups participate.

Changing living conditions, seasonal conditions, technological advances, city life, individual opportunities have exposed Ramadan entertainments to some changes or disappearances depending on time and place. One of the indispensable elements of Ramadan entertainment was rhyming speeches and manis that made people laugh. Manis sung especially at sahur hours were listened carefully and with pleasure.

In the written and unwritten sources of Turkish culture, the Manis, which contain many elements belonging to the people, carry the structure of the society they were born, the cultural elements, the traces of the past and the existing, with a unique pronunciation for centuries.

The month of Ramadan, especially when it coincided with the spring and summer months, was much more common in the past, but today, after the iftar time, the neighborhood children come together and play various games until the late hours of the night; These are the hours when they make many competitions that are among the traditional children's games. Again, at these times, there are rituals that are performed under different names and forms according to the regions, in which only children's traditions are fulfilled. Children's games and traditions in Mani are also among these entertainments. However, the manis and rhymes sung during the games are usually given as the name of that game.

The Kupecik tradition, which is the subject of our research, is as follows: Kutahya is a local tradition that is kept alive by children, mostly in the center of Kutahya, after the 15th of Ramadan in the past, and now from the first day of Ramadan. After the iftar meal and the tarawih prayer, the children go around their neighbors one by one and sing the Kupecik mani. In return, households give gifts. Children make one of the oldest Kupecik head. The Kupecik head also divides the collected gifts among them. They come to the door and sing the mani of Kupecik in unison.

As in every mani, it is customary to sing the Kupecik mani in terms of words and melody, even in different neighborhoods of the region. Especially, the fact that the Kupecik mani was long caused the mani words to be greatly reduced and from time to time certain words were taken and added to each other. This situation is a major obstacle to the preservation of the original mani and causes great differences in the words of the mani and naturally in its melody. Considering the findings of our research and the age of the source people, their proximity

to the city culture, their knowledge about the traditions and the purposes of the tradition, it can be interpreted that the V6, V7, V8, V9 versions are more suitable for the essence of mania. It is thought that these four versions are more accurate and logical in terms of meaning integrity. It is considered that the V1, V2, V3 versions may be parts of the main words of the mania. In addition, it is seen that the first three versions do not express words to ask for money, sugar and the like, which is the main purpose of the tradition. The V9 version has been examined by us in this study, with its tune free of additions and deletions. Among the definitions of mani, mani, which was briefly mentioned above and as Gazimihal also stated, starts with certain chants, especially in Ramadan mani. Manis that start with shouts such as 'hey', 'aman', 'amani' are more suitable for Ramadan manis. While such a situation is not seen in the mani in the V1, V2, V3, V4 versions in the table, the V5 version starts with the words 'a küpecik', while the V6, V7, V8, V9 versions start with the 'hey kupecik' exclamation. This supports the view that the last four versions of the Kupecik mani may be more suitable for the original. The woman, who is expected to open the door and give something in mania, undergoes changes such as 'auntie', 'aunt', sister-in-law; It is seen that animal names such as 'snake' and 'rat' have been replaced in mania and quite different words are said in adjectives.

The tradition has decreased to a degree that cannot be seen in the city center of Kutahya, in the regions outside the center, other children are waiting only at the door accompanied by a child who knows the mani, most of the adults do not know the mani or they know the first verses, and there are efforts to maintain the tradition in certain associations or religious groups. It has been concluded that the roots and the purpose of its construction are unknown.